
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מפייסבוק עד פגסוס: טכנולוגיה ככלי דיכוי, מבט גלובלי - 58696

תאריך עדכון אחרון 30-10-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: יחסים בין-לאומיים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): תמר מגידו

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tamar.megiddo@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב', שעה 13:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

טכנולוגיה יכולה לשמש כדי להעצים את הקשר בין האזרחים לנציגיהם הפוליטיים, לייעל את השירות שמעניקות הרשויות ולשפר את אכיפת החוק או את המענה הלאומי למגפת הקורונה. אך היא יכולה גם לשמש כדי להעצים את הקיטוב החברתי, להפיץ מידע כוזב, ולאסוף מידע על חייהם הפרטיים של האזרחים. הפיתוח והשימוש בטכנולוגיה עשויים לקדם מחויבות לשלטון החוק ולחזק ערכים דמוקרטיים, או לחתור תחתם. בקורס זה נחקר את הצד האפל של הטכנולוגיה, ונסקור אופנים שונים בהם היא משמשת איום על הדמוקרטיה.

הקורס מחולק לשני חלקים. בחלק המבוא, נכיר את מושגי היסוד של הקורס: טכנולוגיה, דמוקרטיה ושלטון החוק, ונעסוק בממשק ביניהם, תוך התייחסות גם לפופוליזם המאפיין את האקלים הפוליטי העולמי בימים אלה. בהזדמנות זו נסקור את האופנים הרבים בהם ביכולתה של הטכנולוגיה לקדם ולהבטיח את שלטון החוק ואת הדמוקרטיה, בין היתר ביחס להעצמת האזרחים, ליכולת הפיקוח של האזרחים על השלטון; שקיפות; דמוקרטיה ישירה; ממשלה מקוונת ועוד. בחלקו השני של הקורס נבחן אופנים שונים שבהם טכנולוגיה משמשת ככלי המאיים על הדמוקרטיה. דיון זה יערך סביב מספר תימות: אמת ומידע; מומחיות ומומחים; אמון חברתי; מעקב קפיטליסטי; תפקיד התקשורת; בחירות; אקטיביזם ודיכוי פוליטי, וטכנולוגיה ככלי נשק. השיעורים יתקיימו במתכונת של דיון על בסיס חומרי הקריאה וניירות התגובה שיגישו הסטודנטים.

מטרות הקורס:

הקורס נועד להקנות לסטודנטיות ולסטודנטים זווית ראייה ביקורתית ביחס לטכנולוגיה ולהשלכותיה על שלטון החוק והמשטר הדמוקרטי.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה, יכירו הסטודנטים גישות תיאורטיות מן המחקר, וידעו לנתח בעזרתן דוגמאות אקטואליות מהעולם הממחישות את היתרונות והאתגרים שהטכנולוגיה מציבה לאזרחים במדינה המודרנית בכלל, ובדמוקרטיות בפרט.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: סמינר

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מבוא, טכנולוגיה
2. שלטון החוק, דמוקרטיה
3. טכנולוגיה בשירות אקטיביזם
4. פופוליזם ונסיגה דמוקרטית

5. מבוא ללמידת מכונה ובינה מלאכותית
6. אמת ומידע, מומחיות
7. אמון חברתי
8. מעקב קפיטליסטי
9. תפקיד התקשורת
10. בחירות
11. דיכוי פוליטי
12. טכנולוגיה ככלי נשק

חומר חובה לקריאה:

- נושא 1: מבוא, טכנולוגיה (4.11.24)
קריאה נדרשת:
- א.מ. פורסטר, המכונה נעצרת (תר' מירי אליאב-פדלון, 2017), עמ' 9-23, 61-68.
 - Langdon Winner, "Do Artifacts have Politics?" *Dedalus*, vol. 109 No. 1 (Winter 1980), pp. 121-136
 - Lawrence Lessig, *Code 2.0* (2nd ed. 2006), pp. 1-9
צפיה וקריאה מומלצת:
 - סרטון: (2011) *Stops Machine The*
 - Robert Nye, "Can We Define Technology?", in *Technology Matters: Questions to Live With* (2006), pp. 1-16.
 - Robert J. Whelchel, "Is Technology Neutral?" *IEEE Technology and Society Magazine*, Vol. 5 (1986), pp. 3-8.
 - EDRi, *How the Internet Works* (2012)
נושא 2: שלטון החוק; דמוקרטיה (11.11.24)
קריאה נדרשת:
 - אהרן ברק, "שלטון החוק ועליונות החוקה", משפט וממשל ה (תש"ס), עמ' 375-399.
 - דורון דורפמן, דמוקרטיה כשלטון עצמי משותף (2016), עמ' 35-42
 - Philip Pettit, *On the People's Terms* (2012), pp. 1-8
קריאה וצפיה מומלצת:
 - Lon Fuller, *The Morality of Law* (Rev. ed. 1969), pp. 33-44
 - רוברט דאל, "מהי הדמוקרטיה?", על הדמוקרטיה (תר' שחר אליעזר-פלד, 2002), בעמ' 39-47
 - נדיב מרדכי, מרדכי קרמניצר ועמיר פוקס, מדריך למחוקק (2015), עמ' 47-82.
 - נטלי דודזון, חוק הקורונה, שלטון החוק ותאטרון בובות: "חירום בתוך חירום": סימפוזיון על חוק הקורונה, שלטון החוק וזכויות האדם, Blog IL-S-ICON (10.1.21).
 - תהילה שורץ אלטשולר, מדיניות ממשל פתוח בישראל בעידן הדיגיטלי (2012), עמ' 25-42.
 - סרטונים: תומר אביטל, 100 ימים של שקיפות, ו-איפה חברי הכנסת?
 - נציבות תלונות הציבור, דו"ח שנתי מס' 43 (2017), עמ' 39-42.
 - יוסי דהאן, על עושר הרשתות - יוחאי בנקלר על הרשת, חירות, צדק, דמוקרטיה ותרבות, העוקץ (2006)
 - YOCHAI BENKLER, *THE WEALTH OF NETWORKS*, 1-18 (2006)
נושא 3. טכנולוגיה בשירות אקטיביזם (הרצאה מוקלטת ומטלה לביצוע עצמאי)
קריאה נדרשת:
 - חן משגב, מושגים פוליטיים של מחאה, אקטיביזם וידע: מבוא תיאורטי, מפתח 16, 3 (2021)
 - רותי גינזבורג, ראוות ההפגנה, תיאוריה וביקורת 53, 169 (2020)

קריאה מומלצת:

• עידן רינג, למה המחאה מפנה את מבטה למעלה? העין השביעית (12.4.23)
*** שימו לב, בתאריך 18.11.24 לא יתקיים שיעור, במקומו יעלו למודל הרצאה מוקלטת ומשימה לביצוע

נושא 4: פופוליזם ונסיגה דמוקרטית (25.11.24)

קריאה נדרשת:

• קים ליין שפלי, רודנות בחסות החוק (תר' מיטל שרון, 2023), עמ' 11 עד 20.

• Jan-Werner Müller, *What is Populism* (2016), pp. 1-6, 44-49

• נעם גדרון, "פופוליזם כבעיה של לכידות חברתית" (3.10.2021) Blog IL-S-ICON.

קריאה מומלצת:

• קים ליין שפלי, רודנות בחסות החוק (תר' מיטל שרון, 2023)

נושא 5: הרצאת אורח של ד"ר גבי סטנובסקי - מבוא ללמידת מכונה ובינה מלאכותית (2.12.24)

קריאה נדרשת:

• Noah A. Smith, *Contextual Word Representations: A Contextual Introduction*, arXiv (20 April, 2020)

קריאה מומלצת:

• Orly Lobel, *The Equality Machine* (2022), פרק 1 (הספר גם קיים בעברית בתרגום גם קיים הספר)

נושא 6: אמת ומידע, מומחיות (9.12.24)

קריאה וצפייה נדרשת:

• Zeynep Tufekci, *Twitter and Tear Gas* (2017), pp. 223-251

• Naomi Oreskes & Eric Conway, "Defeating the Merchants of Doubt", *Nature* 465: 686-687 (2010)

• Tom Nichols, *The Death of Expertise* (2017), pp. 1-12

קריאה וצפייה מומלצת:

• Ben Nimmo, *The 4d Model of Disinformation Campaigns*

• World Health Organization, *Managing the Covid-19 Infodemic: Call for Action*

• Harry G. Frankfurt, *On Bullshit* (Princeton University Press, 2005)

• Naomi Oreskes & Eric M. Conway, *Merchants of Doubt: How a Handful of Scientists Obscured the Truth on Issues from Tobacco Smoke to Global Warming*, (New York: Bloomsbury Press, 2011)

נושא 7: אמון חברתי (16.12.24)

קריאה וצפייה נדרשת:

• Mark E. Warren, "Trust and Democracy", in *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (Eric M. Uslaner, ed. 2018), at pp. 75-79.

• Zeynep Tufekci, *We're Building a Dystopia Just to Make People Click on Ads* (2018)

נושא 8: מעקב קפיטליסטי (23.12.24)

צפייה וקריאה נדרשת:

• שושנה זובוף, מעקב קפיטליסטי (2021)

• Michael Birnhak and Niva Elkin-Koren, "The Invisible Handshake", *8 Virginia Journal of Law and Tech* 1 (2003), paras. 1-9

צפייה וקריאה מומלצת:

• Shoshana Zuboff, *The Age of Surveillance Capitalism* (2018)

• Kate Crawford, *Atlas of AI* (2021)

נושא 9: תפקיד התקשורת (30.12.24)

קריאה נדרשת:

• Yochai Benkler, *The Wealth of Networks* (2006), pp. 212-219, 266-272

קריאה מומלצת:

- Barbara McQuade, *Attack from Within: How Disinformation is Sabotaging America* (2024)
- Safiya Noble, *Algorithms of Oppression* (2018), pp. 14-26
- Yochai Benkler, *The Wealth of Networks* (2006), 176-211
נושא 10: בחירות (6.1.25)
קריאה נדרשת:
- רון שמיר ואלי בכר, התקפות סייבר על מערכת הבחירות - איך מתמודדים? (2019), בעמ' 18-37
האזנה וצפייה מומלצת:
- Michael Schmitt, *Foreign Cyber Interference in Elections: An International Law Primer*, EJIL TALK! (2020) - Part I, Part II, Part III
- ענבל אורפז ותומר שדמי, "קול האמת": פייק ניוז בדרך לקלפי (11.3.21) [וידאו, קיים גם כפרק בפודקאסט "פודקאסטרטי" בפלטפורמות השונות].
נושא 11: דיכוי פוליטי (13.1.25)
קריאה נדרשת:
- Tamar Megiddo, "Online Activism, Digital Domination and the Rule of Trolls", *Columbia Journal of Transnational Law*, vol. 59 (2020), pp. 395-425
- מיקי זר, הפוליטיקה של הפרטיות (2022), עמ' 11 עד 25
קריאה מומלצת:
- Katy E. Pearce, "Democratizing kompromat: the affordances of social media for state-sponsored harassment", *Information, Communication & Society* (2015) 18:10, 1158-1174
- Zeynep Tufekci, *Twitter and Tear Gas* (2017), pp. ix-xx
- Zeynep Tufekci, *How the Internet has Made Social Change Easy to Organize, Hard to Win* (2015)
- מבקר המדינה, דוח ביניים מיוחד בנושא התמודדות מדינת ישראל עם משבר הקורונה: הפעלת יכולות טכנולוגיות של שירות הביטחון הכללי לסיוע למשרד הבריאות בביצוע חקירות אפידמיולוגיות במאבק בקורונה 123-91 (2020)
- עידן רינג, על מי שומרות מצלמות המשטרה? העין השביעית (5.8.23)
- תהילה שוורץ-אלטשולר וגדי פרל, מדריך לאימוץ טכנולוגיות חדשות על ידי רשויות השלטון הישראלי: הצעה לסדר 55, המכון הישראלי לדמוקרטיה (יולי 2024)
- נושא 12: טכנולוגיה ככלי נשק (20.1.25)
קריאה וצפייה נדרשת:
- Rob Deibert, "Cyberspace Under Siege", *Journal of Democracy*, Vol 26:3 (2015), pp. 64-78
- Amnesty International, *The Social Atrocity* (Sept 29, 2022), pp. 6-11, 38-49
- Pegasus: the spyware technology that threatens democracy, *The Guardian* (July 19, 2021)
האזנה וקריאה מומלצת:
- The Guardian, *The Pegasus project: hacked in London* (2021) (פודקאסט)
- הגר שיזף ויונתן יעקבזון, תעשיית הריגול הישראלית מסייעת לדיקטטורים בכל העולם לרדוף הומואים ומתנגדי משטר, מוסף הארץ (19 באוקטובר 2018)
- תהילה שוורץ אלטשולר, עמיר כהנא, ורחל ארידור הרשקוביץ, מצע לדיון בוועדת חוץ וביטחון בעקבות פרשת "פגסוס" (המכון הישראלי לדמוקרטיה, 26.7.21)
- עידן רינג, בעקבות האוגן: דרושים גיבורות וגיבורים ישראלים, העין השביעית (13.10.21)
- יובל שני ודני עפרוני, חשיבה מחוץ למסגרת: לקחים ראשונים ממתקפת #WannaCry, בלוג סיווג

-
- ביטחוני (17.5.17)
- Nicole Perlroth, *This is How They Tell me the World Ends* (2021)
 - Ron Deibert, *Reset* (2020)

נושא 13: שיעור מסכם
הודעה על חומרי קריאה לשיעור זה תתפרסם בהמשך

חומר לקריאה נוספת:
מצוין תחת קריאת חובה כ"קריאה/צפייה/האזנה מומלצת"

מרכיבי הציון הסופי :
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
90 %
נוכחות / השתתפות בסיום 10 %

מידע נוסף / הערות:
השיעור נשען במידה רבה על הטקסטים המוקצים כקריאה נדרשת לאותו שבוע. לכן, הדיון יתקיים מתוך הנחה שכלל הנוכחותים קראו את הטקסטים והקדישו להם מחשבה לאור השאלות המנחות שיועלו למודל. במהלך השיעור נתייחס לשאלות אלה. את הטקסטים ניתן למצוא במאגר כתבי העת או הספרים המקוונים של הספרייה או במודל. יתכנו שינויים ברשימת הקריאה במהלך הסמסטר, יש לעקוב אחרי ההודעות בשיעורים ובמודל.
הנוכחות בקורס היא חובה. סטודנטיות/ים שיחמיצו יותר משלוש פגישות ללא אישור לא יוכלו להמשיך בקורס. תלמיד/ה שהחמיצה שיעור נדרשת להשלים את החומר הנלמד. הציון על השתתפות ייקח בחשבון נוכחות, מידת השתתפות בשיעורים ואיכות התרומה לדיון.